

לחך האיזמלני *Plantago lanceolata* צמח עשבוני הגדל בקרקעות כבדות ובמקומות לחים (יוני 2020)

כתבה ערגה אלוני

לחך איזמלני (משפחת הלחכיים) הוא צמח עשבוני ר"ש הגדל בקרקעות כבדות באזורים רבים בארץ. עלי הצמח פשוטים תמימים מסודרים בשושנת אורכם 2-10 ס"מ (Zohary 1966). הפטוטרת צרה, הטרף דמוי אזמל או אליפטי המסתיים בקצה חד. העלים זקופים או מוטים כלפי הקרקע בעלי עורקים מקבילים ובולטים.

מימין: איור צמח לחך איזמלני באמצע: לצמח עלים פשוטים ורחבים. צילם אלי לבנה המקור צמח השדה. משמאל איור אונות הגביע, הכותרת והזרעים. מקור האיורים Zohary 1966.

הפרחים מרוכזים בתפרחת מוארכת דמוית שיבולת הנישאת על גבעול דק. הגבעול מתנשא לגובה 20-30 ס"מ ולאורכו צלעות מקבילות (בזה הוא שונה **לחך מצוי** שלו תפרחת דומה וגבעול חלק). התפרחת כוללת עשרות פרחים קטנים וצפופים. הם מבשילים בקבוצות מהבסיס כלפי מעלה הפרחים שהבשילו מסודרים במעגל סביב מרכז הציר.

הפרחים דו מיניים נכונים, גודלם 2-3 מ"מ. כל פרח מלווה בבסיסו בחפה דמוית ביצה. צבעה צבע קש. הגביע בן 4 אונות קרחות המאוחות עד מחציתן. הכותרת מאוחה, בת 4 עלים קרומיים מעוגלים. צינור הכותרת קרח. אבקנים 2, מאוחים לצינור-הכותרת. בעלי זירים דקים לבנים וארוכים פי כמה מקוטר הפרח. המאבקים גדולים ובולטים, צורתם דמוית לב, צבעם לבן צהבהב, נעים ברוח ומפזרים גרגירי האבקה (שמידע 2005). עמוד העלי דקיק ונימי, מבשיל בטרם פריחה, ובולט מתוך אונות הפרח בטרם הבשילו האבקנים. השחלה עילית בת 1-4 מגורות. בכל מגורה 2 זרעים (Zohary 1966 בעלי אנדוספרם בשרני, המקיף את העובר. הפרי הלקט הנפתח ע"י מחיצה במכסה ראשו. הזרעים נפוצים ברוח. פרחי **לחך איזמלני** מואבקים ע"י רוח.

מימין תפרחת להך אזמלני בה מקדימים העליים להבשיל. באמצע: אבקנים מבשילים לאחר העליים. משמאל צמד תפרחות. צילמה ערנה אלזני ©

הזרעים חומים קטנים וחלקים (2-3 מ"מ) מפרישים חומר רירי דביק (מוצילג) שסופח מים. חומר זה משמש בתעשיית המזון כמיצב מזון. הזרעים משמשים כחומר מרפא ומוכרים כחומר משלשל טבעי. הרתחת העלים ושתיית המשרה משמש כתרופה כנגד שיעול ותחלואי נשימה (Spohn, 2008). משרה מרוכז מעלים משמש גם כנגד עקיצות חרקים ודלקות בעור. נמצא שהצמח מכיל כמה חומרים כימיים ביניהם הגליקוזיד iridoid, גליקוזיד זן תרכובת המורכבת משני חלקים, מולקולה סוכרית (Glycon) המקושרת למולקולה של אגליקון (Aglycon). גליקוזיד עובר במערכת העיכול הידרוליזה ומשחרר לפעולה את האגליקון. גליקוזידים אירודואידים המצויים בצמח, מוכרים כנוגדי זיהום, חומרים משלשלים ממריצי מרה ומגנים על הכבד.

הצמח נפוץ באדמות כבדות ובבתי גידול לחים, ובעל משרע גידול רחב: הוא גדל בשדות יבשים, בשטחי מרעה ובצדי דרכים וכן מוכר כנלווה שכיח בשטחים מעובדים באירופה. לא גדל בקרקעות חמוצות 4-5 (pH). בארץ מצוי בגליל, עמק עכו שרון פלשת השפלה והרי-יהודה. תפוצתו ים-תיכונית, אירנו-טורנית.

משפחת הלחכיים כיום, כוללת 110 סוגים ויותר מ-1,100 מינים. בשנים האחרונות הועברו למשפחת הלחכיים סוגים רבים מהלועניתיים, שנמצאו קרובים במבנה ה-DNA ולמרות השונות המורפולוגית ביניהם.

ספרות:

נטורופדיה: www.naturopedia.com

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי בר בארץ ישראל, כנה ירושלים.

שמידע א 2005 צמחי ישראל, המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה.

Wild flowers of Britain and Europe. A&C. p 2942008 R & M Spohn

Zohary M 1966 Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem Vol. 3, p224.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2020 לחך האיזמלני *Plantago lanceolata* צמח עשבוני הגדל בקרקעות כבדות ובמקומות לחים (יוני 2020), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית", מספר 7.

<https://www.kalanit.org.il/plantago-lanceolata-06-2020>